

مطالعه تأثیر میزان سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان

عادی

خدیدجه بابایی^۱، دکتر علی روشنایی^۲ و دکتر حسن جمالی آشتیانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۹

تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

چکیده:

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مطالعات مقایسه‌ای با هدف کاربردی می‌باشد. هدف کلی پژوهش بررسی مطالعه تأثیر میزان سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی در شهرستان هرسین و ارائه راهکارهایی اساسی متناسب با نتایج حاصل از تحقیق جهت کاربرد در بسیاری از ارگان‌های دست‌اندرکار، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان عرصه‌های حمایتی و اجتماعی که در حیطه وضعیت اقشار آسیب‌پذیر بویژه زنان سرپرست خانوار به مطالعه می‌پردازند می‌باشد. چهارچوب نظری تحقیق بر اساس دیدگاه صاحب نظرانی چون: پانام، فرانس، بوند و کورنر بصورت تلفیقی طراحی و تنظیم شده است. روش تحقیق پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه (کیفیت زندگی فرانس ۱۹۹۶ و سؤالات محقق ساخته) می‌باشد. تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS در دو قسمت توصیفی (جداول، نمودارهای مختلف، درصد‌های نسبی و تجمعی، فراوانی‌ها و میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (تکنیک‌های آزمون تی مستقل دو گروهی و مدل‌سازی معادلات ساختاری) انجام گرفته است. جامعه آماری شامل تمام زنان متأهل و همچنین زنان سرپرست خانوار شهر هرسین، در طول دوره تحقیق بوده که تعداد ۳۸۰ نفر نمونه بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی انتخاب شده است. نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری بر روی ابعاد مربوط به کیفیت زندگی (بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی) در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی نشان می‌دهد که از نظر بعد جسمانی ($F=452/24$, $Sig=0/000$)، بعد روانی ($F=530/31$, $Sig=0/000$)، بعد اجتماعی ($F=513/05$, $Sig=0/000$)، تفاوت معناداری بین کیفیت زندگی این دو گروه وجود دارد؛ همچنین یافته‌های پژوهش حاکی از تفاوت معنادار بین میزان سرمایه اجتماعی، موقعیت خانوادگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی می‌باشد.

مفاهیم کلیدی: کیفیت زندگی، موقعیت خانوادگی، سرمایه اجتماعی، زنان سرپرست خانوار، زنان عادی

^۱ دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران. khadije.babai@yahoo.com

^۲ استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران (نویسنده مسئول)

roshanaei@aiau.ac.ir

^۳ استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران. hoseinjamali5151@yahoo.com

مقدمه و بیان مسأله

جامعه امروز ایران از حیث تعدد و تنوع و عمق و گستردگی مسائل اجتماعی و فرهنگی در شرایط خاص و ویژه‌ای است و حتی برخی معتقدند که در مراحل بحرانی قرار دارد. در این میان وضعیت برخی بحران‌ها و آسیب‌های اجتماعی در سطح کشور یکسان نبوده و برخی حوزه‌ها، مناطق و شهرها وضعیت بغرنج‌تری نسبت به سایر مناطق دارند. هر چند ممکن است برخی آسیب‌ها در سطح کشور یکسان باشد، اما علل و عوامل بروز آن آسیب‌ها به احتمال زیاد متفاوت بوده و نیازمند اشکال متفاوتی از برنامه‌ریزی خواهد بود. بر همین اساس، شهرستان هرسین^۱، طی شاخص‌ها و مؤلفه‌های مربوط به توسعه‌نیافتگی^۲، به‌عنوان یکی از ۳۱ شهرستان محروم کشور بر اساس تلفیق و جمع‌بندی از فهرست مناطق کمتر توسعه‌یافته کشور (Click *Role International Company, 2019: 33*)، اخذ نظر استناداری‌ها و رتبه‌بندی و استعلام مرکز رصد اجتماعی وزارت کشور شناسایی شده است که کمترین نرخ توسعه‌یافتگی را داشته و در کانون بسیاری از بحران‌های اجتماعی قرار داشته است. این شهرستان با منطق چارک آخر یعنی شهرستانی با توسعه پایین و آسیب اجتماعی بالا شناسایی شده است که نرخ بالای بیکاری، طلاق و اعتیاد به همراه بالا بودن تعداد زنان سرپرست خانوار از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی آن می‌باشد.

طبق سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ تعداد کل زنان سرپرست خانوار در کشور ۳۰۶۱.۷۵۳ نفر بوده است^۳ در کل شهرستان هرسین ۳۱۲۳ خانوار زن سرپرست وجود دارد که معادل ۱۳.۴ درصد از کل خانوارهای این شهرستان را تشکیل می‌دهد. از این میزان تعداد ۲۲۰۸ خانوار زن سرپرست مربوط به شهر هرسین بوده است که ۱۵.۴ درصد از خانوارهای شهر هرسین را شامل می‌شود (*Assessing the Condition of the Neighborhoods of the Facilitation Office in Hersin, 2020: 55*).

آمارهای فوق حکایت از افزایش درصد و نسبت خانواده‌هایی با سرپرست زن دارد، که احتمال تشدید آسیب‌های مرتبط با این موضوع را نیز در سطح شهرستان افزایش می‌دهد. آسیب‌پذیری زنان سرپرست خانوار هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی کیفیت زندگی آنان را در معرض تهدید قرار داده است. این زنان در مقایسه با زنان عادی از سطح

^۱ ۱۰۸۰ کیلومتر مربع وسعت، ۷۸ هزار نفر جمعیت، دو بخش بیستون و مرکزی، ۴ دهستان و ۱۴۷ روستا.

^۲ گزارش وضعیت اجتماعی کشور که حاصل دو سال مطالعه وزارت کشور از سال ۹۲ تا سال ۱۳۹۴.

^۳ *Statistical Center of Iran. National Census of Population and Housing of Iran, 2016: <https://www.amar.org.ir/english/Population-and-Housing-Censuses>.*

زندگی روحی و روانی پایین تری برخوردار می‌باشند. فقدان حمایت‌های اجتماعی، فقر و نگرش منفی موجب فشار و تنش، فرسودگی و احساس ناتوانی در این گروه از زنان می‌شود و این امر موجب بروز اختلالاتی نظیر پرخاشگری و ناسازگاری با محیط، خانواده و فرزندان، بزهکاری، روسپیگری، اعتیاد و افسردگی و تأثیر بر سطح کیفیت زندگی آنان شده است و آنان را مستعد پذیرش دیگر آسیب‌های اجتماعی می‌کند (Veysani & et. al., 2014: 29).

کیفیت زندگی، مفهومی جامع است که برای ارزیابی استاندارد زندگی جامعه در تمام جنبه‌های زندگی استفاده می‌شود (Chen & et. al., 2016: 50)؛ و سلامت جسمانی، رشد شخصی، حالات روانشناختی، میزان استقلال، روابط اجتماعی و ارتباط با محیط را در بر می‌گیرد؛ همچنین به‌عنوان یک اصل اساسی پیوسته مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه است و از آن به‌عنوان شاخص توسعه اجتماعی یاد می‌شود.

اهمیت کیفیت زندگی از آن رو است که امروزه از آن به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه‌یافتگی کشورها یاد شده و جایگاه زنان در این زمینه از اهمیت بالایی برخوردار است (Ashouri, 2014:3). بدون شک برآیند افت در کیفیت زندگی زنان، تشدید سایر آسیب‌ها خواهد بود.

تحقیقات جامعه‌شناسی و علوم رفتاری در بسیاری از کشورها به تأثیر محیط اجتماعی و اقتصادی بر کیفیت زندگی و بروز بیماری‌های روانی در افراد به ویژه اقشار آسیب‌پذیر (زنان و کودکان) اذعان دارند (Tatiana, 2010: 12).

با توجه به مطالب گفته شده یکی از مباحثی که امروزه در حوزه جامعه‌شناسی و مطالعات مربوط به زنان سرپرست خانوار مطرح است موضوع کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و متغیرهای اثرگذار بر آن است. از مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار می‌توان به سرمایه اجتماعی اشاره کرد.

سرمایه اجتماعی فرد در واقع ارزش جایگاه او در شبکه‌های اجتماعی گوناگون است. حال همین جایگاه فرد در شبکه‌های اجتماعی گوناگون است که در میزان بهره او از کیفیت‌های مطلوب زندگی را مشخص می‌سازد (Noghan & et. al., 2008:121-122). مطالعات نشان داده که میزان برخورداری فرد از سرمایه اجتماعی^۱ و جایگاه اجتماعی فرد، میزان بهره‌مندی او از کیفیت زندگی مطلوب را مشخص می‌کند.

در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی در زمینه بررسی ابعاد مختلف کیفیت زندگی در زنان سرپرست خانوار در ایران انجام شده است، اما متأسفانه در استان کرمانشاه و شهرستان

^۱ social capital

هرسین با وجود افزایش فزاینده این زنان تاکنون هیچ کار پژوهشی در این زمینه صورت نگرفته است. لذا پژوهش حاضر در پی پاسخ دادن به سؤال می‌باشد که آیا میزان سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی شهرستان هرسین اثرگذار است؟

اهداف پژوهش

هدف کلی

- مطالعه تأثیر میزان سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی شهرستان هرسین.

اهداف جزئی

- مقایسه تطبیقی کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی شهرستان هرسین؛
- بررسی رابطه بین موقعیت خانوادگی و کیفیت زندگی زنان شهرستان هرسین؛
- بررسی رابطه بین میزان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان شهرستان هرسین؛
- شناخت ارتباط بین متغیرهای جمعیتی (وضعیت تأهل، سن، درآمد، وضعیت شغلی، تحصیلات و قشر بندی خانواده پدری) بر موقعیت خانوادگی زنان شهرستان هرسین.

اهداف کاربردی

ارائه راهکارهایی اساسی متناسب با نتایج حاصل از تحقیق جهت کاربرد در بسیاری از ارگان‌های دست‌اندرکار، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان عرصه‌های حمایتی و اجتماعی از قبیل: کمیته امداد، سازمان بهزیستی، امور زندان‌ها، امور بانوان استانداری، شبکه بهداشت، دفتر تسهیل‌گری (زیر نظر استانداری و شرکت بین‌المللی نقش کلیک) و دیگر پژوهشگران که در حیطه وضعیت اقشار آسیب‌پذیر بویژه زنان سرپرست خانوار به مطالعه می‌پردازند.

پیشینه پژوهش

جدول ۱: پیشینه داخلی و خارجی صورت گرفته در زمینه پژوهش حاضر

Table 1: Internal and External Background of the Current Research

پژوهشگر	سال پژوهش	عنوان	نتایج
Researcher	Research Year	Title	Results
ایمان و جهانگیری حیدری	۱۳۹۹	بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی شهری شهروندان منطقه ۱۴ شهر اصفهان	متغیر سرمایه اجتماعی بیشترین تأثیر را بصورت مستقیم بر کیفیت زندگی داشته است
لقمان و همکاران	۱۳۹۸	بررسی تأثیر متقابل مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در محله‌های شهری	بیشترین تأثیرگذاری متغیر سرمایه اجتماعی بر متغیر کیفیت زندگی را شاخص اعتماد (۰/۸۵) و بیشترین تأثیرگذاری متغیر کیفیت زندگی بر سرمایه اجتماعی را شاخص سلامت محیط (۰/۸۸) داشته است
کوزه‌گر و همکاران	۱۳۹۸	تحلیلی بر رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی شهری	بعد رابطه متقابل و اعتماد و جنبه‌های محلی تأثیر مستقیم بر کیفیت زندگی دارد. همچنین بعد مشارکت اجتماعی و مشارکت مدنی بطور غیر مستقیم بر کیفیت زندگی تأثیر گذاشته است
شبانای و زارع	۱۳۹۸	فرا تحلیل مطالعات زنان سرپرست خانوار در ایران	از مشکلات مهم این زنان می‌توان به انواع مشکلات جسمانی و روانی، بی‌سوادی و کم‌سوادی و عدم آموزش، اشتغال در مشاغل حاشیه‌ای و غیر رسمی و بی‌ثبات و کم‌درآمد، عدم امنیت در تعاملات اجتماعی، تجربه خشونت در روابط، طرد از سوی شبکه‌های روابط اجتماعی، عدم جامعه‌پذیری اقتصادی، عدم خودباوری، عدم مهارت‌های اجتماعی و شغلی، عدم دسترسی به منابع اشاره نمود
افراسیابی و	۱۳۹۵	آسیب‌شناسی	زنان سرپرست خانوار در تعاملات

پژوهشگر	سال پژوهش	عنوان	نتایج
Researcher	Research Year	Title	Results
جهانگیری		تعاملات اجتماعی زنان سرپرست خانوار (مطالعه کیفی شهرستان شاهین شهر)	اجتماعی روزمره خود با مسائل و کلیشه‌های منفی روبه‌رو هستند که تجربه حریم ناامن را برای آنان به همراه دارد
فرهادیان و همکاران	۱۳۹۴	مقایسه کیفیت روانشناختی و جسمانی زنان سرپرست خانوار با زنان غیر سرپرست	بعد روانشناختی کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار در مقایسه با زنان غیر سرپرست از تفاوت معناداری برخوردار است
عاشوری و همکاران	۱۳۹۴	مقایسه کیفیت زندگی، امنیت اجتماعی و بهبودی روانشناختی در زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار	نتایج نشان داد زنان سرپرست خانوار کیفیت زندگی، امنیت اجتماعی و بهبودی روان شناختی پایینی را در طول زندگی خود تجربه می‌کنند
قادری و تقوی	۱۳۹۴	رابطه سرمایه اجتماعی با کیفیت زندگی شهروندان شهر سقز	رابطه معناداری بین کیفیت زندگی با سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، میزان درآمد و سطح تحصیلات فرد پاسخگو با اطمینان ۹۹٪ وجود دارد. متغیر اعتماد اجتماعی با بیشترین همبستگی یعنی ۵۵۹٪ تأثیر زیادی بر کیفیت زندگی افراد دارد
نوابخش و ثانوی	۱۳۹۳	بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی	با افزایش سرمایه اجتماعی، مشارکت غیر رسمی، اعتماد و هنجار کیفیت زندگی بهبتر می‌شود
حقیقتیان	۱۳۹۳	عوامل اجتماعی مؤثر بر کیفیت زندگی زنان شهر	بین کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی، پایگاه اجتماعی، تأهل، اشتغال، و تحصیلات رابطه معناداری وجود دارد

پژوهشگر	سال پژوهش	عنوان	نتایج
<i>Researcher</i>	<i>Research Year</i>	<i>Title</i>	<i>Results</i>
		اصفهان	
محرمی و همکاران	۱۳۹۲	مطالعه کیفیت زندگی سرپرستان خانوار شهر زنجان	بین متغیرهای اعتماد اجتماعی، کیفیت زندگی و سبک زندگی و مؤلفه های آن رابطه معناداری وجود داشت
جمالی و همکاران	۱۳۹۲	مقایسه بهزیستی روانشناختی زنان سرپرست خانواده با زنان دارای سرپرست	نتایج دلالت بر این دارد که زنان سرپرست خانوار در مقایسه با زنان دارای سرپرست از خطرپذیری و آسیب پذیری بالاتری برخوردارند
شریفیان و فتوت	۱۳۹۰	بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی	متغیر سرمایه اجتماعی با ابعاد اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و شبکه اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی با کیفیت زندگی دارد
<i>Ward & et. al</i>	۲۰۲۰	بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در میان سالخوردگان مناطق شهری و روستایی ایرلند	انسجام اجتماعی به تنهایی با کیفیت زندگی در میان ساکنان مناطق شهری مرتبط بود و سطوح بالاتر محرومیت منطقه ای با کیفیت زندگی نامطلوب ساکنان مناطق روستایی ارتباط داشت
<i>Hamdan & et. al</i>	۲۰۱۴	ارتباط بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی شهری	سرمایه اجتماعی، به مثابه یک دارایی، در سطح محله می تواند به ارتقای کیفیت زندگی شهری ساکنان محله منجر شود و تأثیر مستقیمی در رفاه فردی، خانوادگی و اجتماعی بگذارد.
<i>Abdolhakim & et. al</i>	۲۰۱۰	رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در میان خانوارهای روستایی ترینگانو مالزی	سرمایه اجتماعی نه تنها بر درآمد خانوار بلکه بر کیفیت زندگی تأثیر می گذارد.

پژوهشگر	سال پژوهش	عنوان	نتایج
<i>Researcher</i>	<i>Research Year</i>	<i>Title</i>	<i>Results</i>
<i>Nilsson & et. al</i>	۲۰۰۶	بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی سالمندان	میزان پایین سرمایه اجتماعی در سطح فرد و روستا عوامل تعیین کننده در کیفیت زندگی افراد محسوب می شدند
<i>Yajun Lee & et. al</i>	۲۰۰۵	بررسی ابعاد تاثیر سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی بر کیفیت زندگی در انگلستان	مجرای غیر رسمی سرمایه اجتماعی نقش مهم تری در تأثیرگذاری بر درک مردم بر اعتماد و کیفیت زندگی دارند
<i>Queen</i>	۲۰۰۳	بررسی مهارت های مقابله ای و کیفیت زندگی در میان مادران تک سرپرست	حمایت اجتماعی به گونه ای مثبت با رضایت از زندگی زنان تک والد مرتبط است.
<i>Van Ha & et al</i>	۲۰۰۴	بررسی سرمایه اجتماعی بر رفاه خانواده ها	سرمایه اجتماعی تأثیری قوی و مثبت بر درآمد خانوار دارد

مطالعات مذکور به پژوهش‌هایی اشاره دارد که در زمینه بررسی ابعاد مختلف کیفیت زندگی در داخل و خارج از ایران انجام شده است که ما را در طراحی فرضیه‌ها، متغیرها و روش به کار گرفته یاری نموده‌اند و هر کدام تلاشی اندیشمندانه برای درک برخی از عوامل مرتبط با کیفیت زندگی در پژوهش حاضر بوده‌اند با این وجود تاکنون هیچ کدام نتوانسته‌اند به پژوهشی در زمینه مقایسه کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی با در نظر گرفتن مؤلفه‌های اجتماعی چون سرمایه اجتماعی، و موقعیت خانوادگی بطور همزمان بپردازند و بحث‌هایی که انجام شده بیشتر با تأکید بر یک عامل اجتماعی بوده و کار مقایسه‌ای خاصی انجام نشده است. از طرفی با وجود افزایش فزاینده زنان سرپرست خانوار در ایران مخصوصاً در استان کرمانشاه و شهرستان هرسین، در زمینه کیفیت زندگی این گروه از زنان با تأکید بر مقایسه کیفیت زندگی آنان با زنان عادی تاکنون هیچ کار پژوهشی صورت نگرفته است. از این رو در این پژوهش، ما سعی خواهیم کرد تا علاوه بر سنجش کیفیت زندگی زنان سرپرست

خانوار و مقایسه آن با سایر زنان، علل و عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر کیفیت زندگی این زنان را مورد سنجش قرار دهیم.

چهارچوب نظری پژوهش

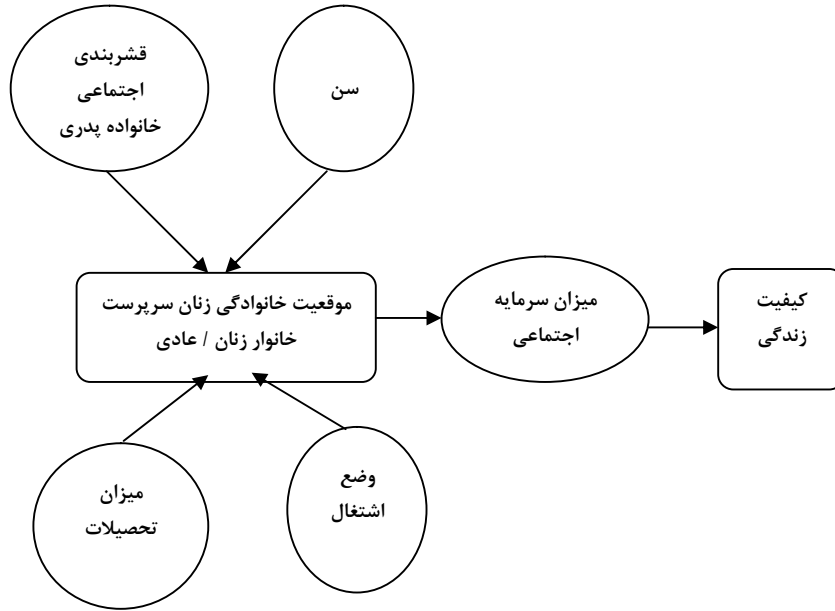
چهارچوب نظری این پژوهش بر اساس دیدگاه صاحب‌نظرانی چون: پاتنام، فرانس، بوند و کورنر بصورت تلفیقی طراحی و تنظیم شده است.

جدول ۲: جدول چهارچوب نظری پژوهش

Table 2: Table of the Theoretical Framework of the Research

فرضیه	تعمیم ایده به موضوع	ایده نظری	نظریه پرداز
Hypothesis	Generalize The Idea to the Subject	Theoretical Idea	Theorist
بین کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد	در شهرستان هرسین زنان سرپرست خانواره دلیل ویژگی‌های موجود در عرصه کار و اشتغال، چند نقشی بودن و طردشدگی از سوی شبکه اجتماعی فشار زیادی تحمل می‌کنند که این امر بر کیفیت زندگی آنها تأثیر می‌گذارد	چهار متغیر اصلی خانواده، وضعیت اجتماعی و اقتصادی، وضعیت روحی و روانی می‌تواند مستقلاً یا توأم با یکدیگر بر روی شکل‌گیری کیفیت زندگی تأثیر گذار باشد	فرانس
بین میزان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد	نگرش منفی جامعه سنتی شهرستان هرسین نسبت به زنان سرپرست خانوار منجر به کاهش مشارکت آنها در فعالیت‌های گروهی و در نتیجه بی‌اعتمادی و طردشدگی از سوی شبکه‌های اجتماعی خواهد شد که این امر بر کیفیت زندگی آنها تأثیرگذار است	پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از ارتباطات افقی و وجوه گوناگون سازمان‌های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که با وجود آمدن و تسهیل امکانات هماهنگ، منافع متقابل، کارایی جامعه و در نتیجه کیفیت زندگی را افزایش می‌دهند	پاتنام
بین موقعیت خانوادگی و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد	در شهرستان هرسین متغیرهای جمعیتی (درآمد، وضعیت شغلی، محل سکونت، تحصیلات و سن) در کیفیت زندگی زنان تأثیرگذار می‌باشد	زمانی که در حال ذهنی کردن مفهوم کیفیت زندگی هستیم این عوامل (سن، جنس و ...) اغلب به صورتی مشابه و یکنواخت بنظر می‌رسند، اما در واقع این عوامل به همان اندازه که تفاوت‌های فردی را در داخل گروه‌های اجتماعی و فرهنگی بازتاب می‌کنند، در بین گروه‌ها نیز مبین این تفاوت‌ها هستند	بوند و کورنر

مدل مفهومی پژوهش

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

Figure 1: Conceptual Model of the Research

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۲- بین میزان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۳- بین موقعیت خانوادگی و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع مطالعات مقایسه‌ای با هدف کاربردی می‌باشد. جامعه آماری شامل تمام زنان متأهل و همچنین زنان سرپرست خانوار شهر هرسین (۱۴۰۰)، در

طول دوره تحقیق بوده که تعداد ۳۸۰ نفر نمونه بصورت نمونه‌گیری دو مرحله‌ای (نمونه‌گیری خوشه‌ای و نمونه‌گیری تصادفی ساده) بر اساس مراحل زیر انتخاب شده‌اند:

مرحله اول: انتخاب تمام محلات بخش مرکزی شهر هرسین (۱۲ محله) به‌عنوان خوشه اول؛
مرحله دوم: انتخاب ۴ بلوک ساختمانی محلات از بین بلوک‌های ساختمانی آخرین نقشه شهر هرسین به‌عنوان خوشه دوم؛

مرحله سوم: انتخاب ۸ خانوار از بین خانوارهای ساکن در بلوک‌های نمونه؛
مرحله چهارم: انتخاب افراد واجد شرایط (۱۹۰ زن سرپرست عادی و ۱۹۰ زن سرپرست خانوار) از اعضای خانوارهای نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده.

روش تحقیق پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه (کیفیت زندگی فرانس ۱۹۹۶ و سؤالات محقق ساخته) می‌باشد. تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS در دو قسمت توصیفی (جداول، نمودارهای مختلف، درصد‌های نسبی و تجمعی، فراوانی‌ها و میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون تی مستقل دو گروهی و مدل سازی معادلات ساختاری) انجام گرفته است. به منظور تعیین روایی محتوایی پرسشنامه به روش روایی صوری از سوی صاحب‌نظران جامعه‌شناسی مورد تأیید قرار گرفت و جهت تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ هر یک از متغیرها در جدول زیر آمده است.

جدول ۳: آزمون آلفای کرونباخ

Table 3: Cronbach's Alpha Test

مقدار آلفا	متغیر مورد بررسی
Alpha Value	The Variable Under Consideration
۰/۸۵	مجموعه سؤالات متغیر روابط (خویشاوندی، خانوادگی، اجتماعی)
۰/۹۳	مجموعه سؤالات متغیر حمایت (خویشاوندی، خانوادگی، اجتماعی)
۰/۸۱	مجموعه سؤالات متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی)
۰/۸۳	مجموعه سؤالات مربوط به موقعیت خانوادگی
۰/۸۶	مجموعه سؤالات تکالیف مربوط به کیفیت زندگی (بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی)
۰/۹۲	کل سؤالات پرسشنامه

یافته‌های پژوهش

الف) آمار توصیفی

توزیع فراوانی سن پاسخ‌دهندگان در این پژوهش حاکی از آن است که؛ ۱۹ نفر زیر ۱۴ سال، ۱۶۱ نفر ۱۵ تا ۳۵ سال، ۸۶ نفر ۳۵ تا ۶۰ سال و ۱۱۴ نفر ۶۰ سال به بالا بوده‌اند.

توزیع فراوانی بر حسب وضعیت تأهل پاسخ‌دهندگان در این پژوهش حاکی از آن است که؛ ۱۰ نفر مجرد، ۱۸۰ نفر متأهل، ۸۰ نفر بی‌همسر بر اثر فوت، ۱۱۰ نفر بی‌همسر بر اثر طلاق بوده‌اند.

توزیع فراوانی بر حسب علت زن سرپرستی پاسخ‌دهندگان در این پژوهش حاکی از آن است که، ۶۸ نفر زندانی بودن همسر، ۷۶ نفر طلاق، ۸۶ نفر اعتیاد همسر، ۴ نفر مفقودالائری همسر، ۱۵ نفر ترک همسر، ۱۰۳ نفر فوت همسر و ۲۸ نفر از کارافتادگی همسر بوده است. فراوانی بر حسب میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان، ۸۵ نفر بی‌سواد، ۱۰۲ نفر ابتدایی، ۹۵ نفر سیکل، ۷۴ نفر دیپلم، ۱۴ نفر فوق دیپلم، ۷ نفر لیسانس و ۳ نفر فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

توزیع فراوانی بر حسب وضعیت شغل پاسخ‌دهندگان حاکی از آن است که ۷۸ نفر شاغل، ۹۱ نفر بیکار، ۱۱۰ نفر خانه‌دار، ۱۵ نفر محصل یا دانشجوی، ۶۱ نفر بازنشسته، ۲۳ نفر از کار افتاده و ۲ نفر سایر بوده‌اند.

توزیع فراوانی میزان درآمد پاسخ‌دهندگان در این پژوهش حاکی از آن است که؛ ۱۲۰ نفر دارای درآمد کمتر از دو میلیون تومان، ۱۱۰ نفر بین ۲ تا ۳ میلیون تومان، ۱۰۰ نفر بین ۳ تا ۴ میلیون تومان و ۵۰ نفر بیشتر از ۴ میلیون تومان درآمد داشته‌اند.

توزیع گویه‌های متغیر کیفیت زندگی

در این قسمت توزیع فراوانی و درصد پراکندگی گویه‌های متغیر کیفیت زندگی مورد بررسی قرار گرفته و نتایج نشان داده شده است.

جدول ۴: شاخص‌های توصیفی گویه‌های متغیر کیفیت زندگی

Table 4: Descriptive Indicators of Variable Quality of Life Items

انحراف معیار	میانگین	بیشترین	کمترین	تعداد	گروه	گویه‌ها
Standard Deviation	Average	The Most	The Least	Number	Group	Objects
۰/۴۲۲۳۳	۳/۱۶۸۷	۳/۸۸	۱/۰۰	۱۹۰	زنان سرپرست	بعد جسمانی
۰/۵۶۵۷۲	۴/۳۵۷۹	۵/۰۰	۲/۶۲	۱۹۰	زنان غیر سرپرست	
۰/۴۷۰۷۸	۲/۸۱۱۳	۳/۸۵	۱/۵۴	۱۹۰	زنان سرپرست	بعد روانی
۰/۶۰۹۱۸	۴/۰۹۷۶	۵/۰۰	۲/۵۴	۱۹۰	زنان غیر سرپرست	
۰/۴۹۳۲۴	۲/۷۱۴۰	۳/۷۱	۱/۰۰	۱۹۰	زنان سرپرست	بعد اجتماعی
۰/۶۹۳۲۰	۴/۱۱۲۰	۵/۰۰	۱/۵۷	۱۹۰	زنان غیر سرپرست	

با توجه به جدول ۴ میانگین گویه‌های متغیر کیفیت زندگی (بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی) برای زنان سرپرست خانوار به ترتیب برابر ۳/۱۶، ۲/۸۱، ۲/۷۱ و برای زنان غیر سرپرست به ترتیب برابر عبارتند از: ۴/۲۵، ۴/۰۹، ۴/۱۱ و انحراف استاندارد گویه‌های متغیر کیفیت زندگی (بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی) برای زنان سرپرست خانوار به ترتیب برابر ۰/۴۲۲، ۰/۴۷۰، ۰/۴۹۳ و برای زنان غیر سرپرست به ترتیب برابر عبارتند از: ۰/۵۶۵، ۰/۶۰۹، ۰/۶۹۳ می‌باشد.

جدول ۵: جدول آزمون تی مستقل دو گروهی متغیر کیفیت زندگی (بعد جسمانی)

Table 5: Independent T-Test Table for Two Groups of Quality of Life Variable (Physical Dimension)

گویه‌ها	t	درجه آزادی	Sig	وضعیت
Objects	t	df	Sig	Condition
بعد جسمانی	۳/۲۶۴	۳۷۸	۰/۰۰۱	تفاوت معنی‌دار وجود دارد

در جدول ۵ سطح معنی‌داری آزمون تی دو گروهی کمتر از ۰/۰۵ است و به این معنی می‌باشد که بین متغیر کیفیت زندگی (بعد جسمانی) برای زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار تفاوت معنی‌داری وجود دارد و آنان وضعیت یکسانی در این زمینه ندارند.

جدول ۶: آزمون تی مستقل دو گروهی متغیر کیفیت زندگی (بعد روانی)

Table 6: Two-Group Independent T-Test of Quality of Life Variable (Psychological Dimension)

گویه‌ها	t	درجه آزادی	Sig	وضعیت
Objects	t	df	Sig	Condition
بعد روانی	۲/۶۷۸	۳۷۸	۰/۰۰۷	تفاوت معنی‌دار وجود دارد

در جدول ۶ سطح معنی‌داری آزمون تی دو گروهی کمتر از ۰/۰۵ است و به این معنی می‌باشد که بین متغیر کیفیت زندگی (بعد روانی) برای زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار تفاوت معنی‌داری وجود دارد و آنان وضعیت یکسانی در این زمینه ندارند.

جدول ۷: آزمون تی مستقل دو گروهی متغیر کیفیت زندگی (بعد اجتماعی)

Table 7: Two-Group Independent T-Test of Quality of Life Variable (Social Dimension)

گویه‌ها	t	درجه آزادی	Sig	وضعیت
Objects	t	df	Sig	Condition
بعد اجتماعی	۲/۱۶	۳۷۸	۰/۰۰۸	تفاوت معنی‌دار وجود دارد

در جدول ۷ سطح معنی‌داری آزمون تی دو گروهی کمتر از ۰/۰۵ است و به این معنی می‌باشد بین متغیر کیفیت زندگی (بعد اجتماعی) برای زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار تفاوت معنی‌داری وجود دارد و آنان وضعیت یکسانی در این زمینه ندارند.

توزیع گویه‌های متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی)

جدول ۸: شاخص‌های توصیفی گویه‌های متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی)

Table 8: Descriptive Indices of Social Capital Variables (Trust, Participation, Social Cohesion)

گویه‌ها	گروه	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
Objects	Group	Number	The Least	The Most	Average	Standard Deviation
اعتماد	زنان سرپرست	۱۹۰	۱/۵۶	۴/۵۰	۳/۴۳۳۵	۰/۴۲۳۳۶
	زنان غیر سرپرست	۱۹۰	۲/۲۵	۴/۷۵	۳/۷۲۰۳	۰/۵۴۸۰۱
مشارکت	زنان سرپرست	۱۹۰	۱/۶۷	۴/۰۰	۲/۸۸۸۷	۰/۴۳۱۶۶
	زنان غیر سرپرست	۱۹۰	۲/۵۷	۴/۸۳	۳/۶۱۲۷	۰/۴۷۶۰۸
انسجام اجتماعی	زنان سرپرست	۱۹۰	۱/۵۰	۴/۰۰	۲/۸۲۶۳	۰/۴۲۵۳۰
	زنان غیر سرپرست	۱۹۰	۲/۶۵	۴/۸۳	۳/۷۵۹۴	۰/۴۰۴۲۲

باتوجه به جدول ۸ میانگین گویه‌های متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) برای زنان سرپرست خانوار به ترتیب برابر ۳/۴۳، ۲/۸۸، ۲/۸۲ و برای زنان غیر سرپرست به ترتیب برابر عبارتند از: ۳/۷۲، ۳/۶۱، ۳/۷۵ و انحراف استاندارد گویه‌های متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) برای زنان سرپرست خانوار به ترتیب برابر ۰/۴۲۳، ۰/۴۳۱، ۰/۴۲۵، و برای زنان غیر سرپرست به ترتیب برابر عبارتند از: ۰/۵۴۸، ۰/۴۷۶، ۰/۴۰۴ می‌باشد.

جدول ۹: آزمون تی مستقل دو گروهی متغیر سرمایه اجتماعی (بعد اعتماد)

Table 9: Two-Group Independent T-Test of Social Capital Variable (Trust Dimension)

گویه‌ها	t	درجه آزادی	Sig	وضعیت
Objects	t	df	Sig	Condition
بعد اعتماد	۳/۴۸	۳۷۸	۰/۰۰۸	تفاوت معنی‌دار وجود دارد

در جدول ۹ سطح معنی‌داری آزمون تی دو گروهی کمتر از ۰/۰۵ است و به این معنی می‌باشد که بین متغیر حمایت (بعد اعتماد) برای زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار تفاوت معنی‌داری وجود دارد و آنان وضعیت یکسانی در این زمینه ندارند.

جدول ۱۰: آزمون تی مستقل دو گروهی متغیر حمایت (بعد مشارکت)

Table 10: Two-Group Independent T-Test of Support Variable (Participation Dimension)

گویه‌ها	t	درجه آزادی	Sig	وضعیت
Objects	t	df	Sig	Condition
بعد مشارکت	۴/۳۱۲	۳۷۸	۰/۰۰۰	تفاوت معنی‌دار وجود دارد

در جدول ۱۰ سطح معنی‌داری آزمون تی دو گروهی کمتر از ۰/۰۵ است و به این معنی می‌باشد که بین متغیر حمایت (بعد مشارکت) برای زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار تفاوت معنی‌داری وجود دارد و آنان وضعیت یکسانی در این زمینه ندارند.

جدول ۱۱: آزمون تی مستقل دو گروهی متغیر حمایت (بعد انسجام اجتماعی)

Table 11: Two-Group Independent T-Test of Support Variable (Social Cohesion Dimension)

گویه‌ها	t	درجه آزادی	Sig	وضعیت
Objects	t	df	Sig	Condition
بعد انسجام اجتماعی	۲/۲۸۶	۳۷۸	۰/۰۰۸	تفاوت معنی‌دار وجود دارد

در جدول ۱۱ سطح معنی‌داری آزمون تی دو گروهی کمتر از ۰/۰۵ است و به این معنی می‌باشد که بین متغیر حمایت (بعد انسجام اجتماعی) برای زنان سرپرست خانوار و زنان غیر سرپرست خانوار تفاوت معنی‌داری وجود دارد و آنان وضعیت یکسانی در این زمینه ندارند.

ب) آمار استنباطی

فرضیه ۱: بین کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

برای تحلیل داده‌های مربوط به کیفیت زندگی (بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی) از تحلیل واریانس چند متغیری *MANOVA* استفاده شد.

جدول ۱۲: نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری بر روی ابعاد مربوط به کیفیت زندگی (بعد

جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی) در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی

Table 12: The Results of the Multivariate Analysis of Variance on the Dimensions Related to the Quality of Life (Physical Dimension, Psychological Dimension, and Social Dimension) in Two Groups of Female Heads of Households and Normal Women

متغیر	منبع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	مجذورات انا
Variable	Source of Change	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig	Eta Squared
بعد جسمانی	گروه	۱۱۲/۷۰۱	۱	۱۱۲/۷۰۱	۴۵۲/۲۴۴	۰/۰۰۰	۰/۵۴۵
بعد روانی	گروه	۱۵۷/۱۶۸	۱	۱۵۷/۱۶۸	۵۳۰/۳۱۹	۰/۰۰۰	۰/۵۸۴
بعد اجتماعی	گروه	۱۸۵/۶۷۸	۱	۱۸۵/۶۷۸	۵۱۳/۰۵۵	۰/۰۰۰	۰/۵۷۶

با توجه به جدول ۱۲ یافته‌ها حاکی از آن است که در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی از نظر بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد که بر اساس مجذورات انا سهمی به دست آمده تقریباً ۵۵ درصد از بعد جسمانی ۵۸ درصد از بعد روانی و ۵۸ درصد از بعد اجتماعی از تأثیر زن سرپرست بودن بوده است. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان بیان داشت که بین کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین میزان سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

برای تحلیل داده‌های مربوط به سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) از تحلیل واریانس چند متغیری *MANOVA* استفاده شد.

جدول ۱۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیری بر روی ابعاد مربوط به سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی

Table 13: The Results of the Multivariate Variance Analysis Test on the Dimensions Related to Capital (Trust, Participation, Social Cohesion) in Two Groups of Female Heads of Households and Ordinary Women

متغیر	منبع تغییر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری	مجذور اتا
Variable	Source of Change	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig	Eta Squared
اعتماد	گروه	۷/۸۱۷	۱	۷/۸۱۷	۳۲/۶۰۴	۰/۰۷۹	۰/۰۷۹
مشارکت	گروه	۴۹/۷۹۴	۱	۴۹/۷۹۴	۲۴۱/۱۴۳	۰/۳۸۹	۰/۳۸۹
انسجام اجتماعی	گروه	۸۲/۷۱۲	۱	۸۲/۷۱۲	۴۸۰/۵۰۸	۰/۵۶۰	۰/۵۶۰

باتوجه به جدول ۱۳ یافته‌ها حاکی از آن است که در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی از نظر سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) تفاوت معناداری وجود دارد که بر اساس مجزورات اتا، سهمی به دست آمده تقریباً ۸ درصد از بعد اعتماد ۳۸ درصد از بعد روابط مشارکت و ۵۶ درصد از انسجام از تأثیر زن سرپرست بودن بوده است. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود و می‌توان بیان داشت که بین میزان سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) زنان سرپرست خانوار و زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۴: نتایج شاخص‌های اعتباری آزمون معناداری تحلیل واریانس چند متغیری بر روی ابعاد مربوط به سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی

Table 14: The results of the Credit Indicators of the Significance Test of The Multivariate Analysis of Variance on the Dimensions Related to Capital (Trust, Participation, Social Cohesion) in Two Groups of Female Heads of Households and Ordinary Women

آزمون	مقدار	F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معنی داری	مجذور اتا
Test	Amount	F	Degree of Freedom of the Hypothesis	Error degree of freedom	Sig	Eta Squared
اثربیایی	۰/۵۸۶	۱/۷۴۴	۳/۰۰۰	۳۷۶/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۶
لامبدای ویلکز	۰/۴۱۴	۱/۷۴۴	۳/۰۰۰	۳۷۶/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۶
اثرهنگینگ	۱/۴۱۵	۱/۷۴۴	۳/۰۰۰	۳۷۶/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۶
بزرگترین ریشه روی	۱/۴۱۵	۱/۷۴۴	۳/۰۰۰	۳۷۶/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۶

جدول ۱۴ شاخص‌های اعتباری آزمون معناداری تحلیل واریانس چند متغیره را نشان می‌دهد. با توجه به سطح معناداری همه آزمون‌ها از ۰/۰۵ کمتر است؛ قابلیت استفاده از تحلیل واریانس چندمتغیری وجود دارد و این نتایج نمایان می‌سازد که در میان دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی حداقل از نظر یکی از مؤلفه‌های متغیر وابسته تفاوت معناداری وجود دارد. مجذوراتا (که در واقع مجذور ضریب همبستگی بین متغیرهای وابسته و عضویت گروهی است)، نشان می‌دهد که تفاوت بین دو گروه با توجه به متغیرهای وابسته در مجموع معنادار است و میزان این تفاوت بر اساس آزمون لامبدا و پلکز ۰/۵۸۶ است؛ یعنی ۰/۵۱۶ واریانس مربوط به اختلاف دو گروه ناشی از تأثیر متقابل مؤلفه‌های متغیر وابسته است.

بررسی روابط و تحلیل مسیر مدل

جدول ۱۵: بررسی روابط و تحلیل مسیر مدل

Table 15: Examining Relationships and Model Path Analysis

ردیف	روابط	ضریب مسیر	آماره تی	سطح معناداری	وضعیت
Row	Relationships	Path Coefficient	T	Sig	Condition
۱	سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی اثر مستقیم دارد	۰/۰۵۰	۱/۲۶۶	۰/۲۰۶	رد
۲	موقعیت خانوادگی بر کیفیت زندگی اثر مستقیم دارد	۰/۲۱۵	۵/۳۰۳	۰/۰۰۰	تأیید

بر اساس نتایج به دست آمده در جدول ۱۵ از مدل معادلات ساختاری، ضریب مسیر در تمامی فرضیه‌ها بالاتر از ۰/۳ به دست آمده است. سطح معناداری نیز در تمامی فرضیه‌ها کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است (۰/۰۰۰). بنابراین با اطمینان ۰/۹۵ می‌توان گفت تمامی فرضیه‌ها مورد تأیید است؛ همچنین ضریب رگرسیونی استاندارد شده تأثیر متغیر سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) بر متغیر کیفیت زندگی برابر ۰/۰۵ می‌باشد، همچنین مقدار آماره تی برای این ضریب برابر ۱/۲۶۶ می‌باشد و کمتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد رابطه معنی‌داری بین سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و عادی وجود ندارد.

با توجه به نتایج جدول ۱۵ ضریب ضریب رگرسیونی استاندارد شده تأثیر متغیر حمایت (خوشاوندی، خانوادگی، اجتماعی) بر متغیر کیفیت زندگی برابر ۰/۲۱۵ می‌باشد، همچنین

مقدار آماره تی برای این ضریب برابر ۵/۴۸۰ و بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد رابطه معنی‌داری بین موقعیت خانوادگی (خویشاوندی، خانوادگی، اجتماعی) و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و عادی وجود دارد.

نتیجه‌گیری

کیفیت زندگی در ابعاد مختلف خود، تحت تأثیر کیفیت ارتباطات و پیوندهای اجتماعی است. گسترش و تسهیل شبکه ارتباطات و پیوندهای اجتماعی، سطح دسترسی افراد و گروه‌ها را به منابع اجتماعی و اقتصادی ارتقاء می‌دهد. این پیوندها و ارتباطات در اشکال متفاوت خود، یعنی بصورت درون‌گروهی و برون‌گروهی، به مثابه نوعی چسب موجب می‌شود عناصر موجود در جامعه بهم اتصال یابند و کنش‌های جمعی، حل مسئله بصورت گروهی باعث استفاده بهتر از منابع اجتماعی، تقلیل هزینه‌ها و افزایش کارایی برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و عمرانی در سطح جامعه می‌شود (Navabakhsh and Sanavi, 2014: 59). با توجه به آنچه گفته شد می‌توان ادعا کرد کیفیت زندگی در ابعاد مختلف خود، تحت تأثیر سرمایه اجتماعی است. مطالعه تأثیر میزان سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار اهمیت ویژه‌ای در برنامه‌ریزی سیاست‌گذاران برای پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی را دارد. از این‌رو در پژوهش حاضر، تلاش کردیم تا علاوه بر مقایسه کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی، به تأثیر میزان سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی هر دو گروه بپردازیم.

یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از تفاوت کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار با زنان عادی می‌باشد که با نظریه ادراکی فرانس همخوانی دارد. نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیری بر روی ابعاد مربوط به کیفیت زندگی (بعد جسمانی، بعد روانی، بعد اجتماعی) در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی را نشان می‌دهد که در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی از نظر بعد جسمانی ($F=452/24$, $Sig=0/000$)، بعد روانی ($F=530/31$, $Sig=0/000$)، بعد اجتماعی ($F=513/05$, $Sig=0/000$) تفاوت معناداری وجود دارد که بر اساس مجذورات اتای سهمی به دست آمده تقریباً ۵۵ درصد از بعد جسمانی ۵۸ درصد از بعد روانی و ۵۸ درصد از بعد اجتماعی از تأثیر زن سرپرست بودن بوده است. همچنین فرهادیان و همکاران (۱۳۹۴)، عاشوری و همکاران (۱۳۹۴)، جمالی و همکاران (۱۳۹۲)، افراسیابی و جهانگیری (۱۳۹۵)، در پژوهش‌های خود به نتایجی مشابه با این پژوهش دست یافتند و نشان دادند که بین کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار با زنان عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

همچنین یافته‌های پژوهش حاکی از رابطه معنادار بین میزان سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و عادی می‌باشد که با نظریه سرمایه اجتماعی پاتنام همخوانی دارد. پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از ارتباطات افقی و وجوه گوناگون سازمان‌های اجتماعی نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که با وجود آمدن و تسهیل امکانات هماهنگ، منافع متقابل، کارایی جامعه و در نتیجه کیفیت زندگی را افزایش می‌دهند. نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری بر روی ابعاد مربوط به سرمایه (اعتماد، مشارکت، انسجام اجتماعی) در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی را نشان می‌دهد که در دو گروه زنان سرپرست خانوار و زنان عادی از نظر سرمایه اعتماد ($F=32/60$, $Sig=0/000$)، مشارکت ($F=241/14$, $Sig=0/000$)، انسجام اجتماعی ($F=480/50$, $Sig=0/000$)، تفاوت معناداری وجود دارد که بر اساس مجذورات اتای سهمی به دست آمده تقریباً ۸ درصد از بعد اعتماد ۳۸ درصد از بعد روابط مشارکت و ۵۶ درصد از انسجام از تأثیر زن سرپرست بودن بوده است؛ بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. ایمان و جهانگیری حیدری (۱۳۹۹)، لقمان و همکاران (۱۳۹۸)، کوزه‌گر و همکاران (۱۳۹۸)، قادری و تقوی (۱۳۹۴)، نوابخش و ثانوی (۱۳۹۳)، حقیقتیان (۱۳۹۳)، محرمی و همکاران (۱۳۹۲)، شریفیان و فتوت (۱۳۹۰)، ورد و همکاران (۲۰۲۰)، حمدان و همکاران (۲۰۱۴)، عبدالحکیم و همکاران (۲۰۱۰)، نیلسون و همکاران (۲۰۰۶)، یاجون لی و همکاران (۲۰۰۵)، وان‌ها و همکاران (۲۰۰۴)، در پژوهش‌های خود به نتایجی مشابه با این پژوهش دست یافتند.

در مورد متغیر موقعیت خانوادگی می‌توان گفت که یافته‌های پژوهش حاکی از تفاوت معنادار بین موقعیت خانوادگی و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی می‌باشد که با نظریه بوند و کورنر همخوانی دارد. بوند و کورنر معتقدند در علوم اجتماعی تفاوت‌های فرهنگی منبعت از پایگاه‌های اجتماعی متفاوت منتسب به سن، جنس، موقعیت طبقاتی، پیشینه قومی و مذهبی افراد را شناسایی و بررسی می‌کنیم. زمانی که در حال ذهنی کردن مفهوم کیفیت زندگی هستیم این عوامل (سن، جنس و ...) اغلب به صورتی مشابه و یکنواخت بنظر می‌رسند، اما در واقع این عوامل به همان اندازه که تفاوت‌های فردی را در داخل گروه‌های اجتماعی و فرهنگی بازتاب می‌کنند، در بین گروه‌ها نیز مبین این تفاوت‌ها هستند. با توجه به نتایج ضریب رگرسیونی استاندارد شده تأثیر متغیر موقعیت خانوادگی بر متغیر کیفیت زندگی برابر ۰/۲۱۵ می‌باشد، همچنین مقدار آماره تی برای این ضریب برابر ۵/۴۸۰ می‌باشد و بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد رابطه معنی‌داری بین موقعیت خانوادگی (خوبشاوندی، خانوادگی، اجتماعی) و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار و عادی

وجود دارد. از مقایسه یافته‌های پیمایشی پیشینه موجود: شبانی و زارع (۱۳۹۸)، حقیقتیان (۱۳۹۳)، کوین (۲۰۰۳) با یافته‌های میدانی تحقیق چنین استنباط می‌شود که نتایج این پژوهش با سایر پژوهش‌ها همخوانی دارد.

پیشنهادات پژوهش

در پژوهش نتایج چندگانه‌ای بدست آمد که به مقتضای هر یک از آنها پیشنهاد کاربردی مربوط به دست‌اندرکاران، سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران استانی و ستادی ارائه می‌گردد.

- تقویت روابط پایدار و نهادی شده و شبکه‌ای، در میان زنان سرپرست خانوار از طریق توسعه فعالیت‌های تعاونی، گروهی و زنجیره‌ای (تشویق به حضور اجتماعی مؤثر و مشارکت فعالانه در قالب‌هایی همچون: گروه‌های همیار، کارگاه‌ها و مراکز اشتغال و مهارت‌آموزی با برنامه‌های جنبی جانبی و جلسات بحث مشترک، انجمن و کانون‌های ادبی - فرهنگی، ورزشی، تفریحی، هیئت مذهبی، پایگاه بسیج و خیریه‌ها)؛
- تشویق به ایجاد صندوق‌های قرض‌الحسنه خانوادگی و ارائه تسهیلات به صندوق‌های فعال از طریق بنیاد برکت در جهت ایجاد استقلال، خودکفایی و فعال کردن گروه‌های همیار زنان سرپرست خانوار؛
- ایجاد بستری برای افزایش سطح روابط اجتماعی زنان سرپرست از طریق برنامه‌های نشاط اجتماعی در سطح شهرستان با توجه به مناسبت‌های ملی - مذهبی با همکاری امور بانوان شهرستان، فرهنگ و ارشاد، ورزش و جوانان، آموزش و پرورش؛
- افزایش میزان ارتباطات زنان با دنیای خارج و اجتماع کلی و کاهش محدودیت‌های ارتباطی زنان از طریق برنامه‌های آموزشی در زمینه مراقبت دوره‌ای از زنان سرپرست خانوار توسط دوستان، خویشان و بستگان (محول کردن برخی از وظایف به آنها)؛
- نهادینه کردن امر مشارکت و فراهم آوردن ساز و کارها جهت بهره‌گیری و استفاده از توانمندی‌ها و استعداد‌های بانوان؛
- تقویت پیوندهای هنجارمند بین خانواده و جامعه محلی یا شهری با هدف رفع منشأ اختلاف میان اهالی (تعصبات طایفه‌ای، تعصبات خانوادگی و ناموسی نامعقول، تعصب نسبت به اصل و نسب)؛
- برگزاری کارگاه‌های آموزش خانواده با هدف بهبود کیفیت رابطه فرد با اعضای خانواده (همسر، پدر، مادر، خواهر و برادر و فرزند) و همسایگان و اهالی محله از طریق دفتر تسهیل‌گری؛

- تقویت جایگاه زنان سرپرست خانوار در ساختار قدرت خانوادگی و اجتماعی از طریق سهیم بودن در میزان اخذ تصمیمات خانوادگی، محلی و جامعه با اهتمام رسانه‌ها.
- اولویت قرار دادن زنان سالمند و کم‌توان در دریافت حمایت‌های مالی توسط نهادهای حمایتی؛
- افزایش مستمری زنان سرپرست خانوار؛
- فراهم‌سازی شرایط لازم برای بیمه شدن زنان سرپرست خانوار و توسعه بیمه‌های اجتماعی زنان در دو قالب کلی زنان سرپرست خانوار و زنان عادی با هدف توانمندسازی.
- اعطای تسهیلات مسکن با شرایط ویژه (پرداخت وام با بهره کمتر و زمان بازپرداخت بیشتر) بدون در نظر گرفتن بعد خانوار؛
- تشویق و ایجاد انگیزه برای سوادآموزی زنان سرپرست خانوار و ایجاد فرصت‌هایی جهت ارتقا سطح تحصیلات و برگزاری کلاس‌های سوادآموزی متناسب با شرایط زنان سرپرست خانوار.

References:

- Afrasiabi, H.; Jahangiri, S. (2016). "Pathology of social interactions of female heads of the household", *Women in Development and Politics*, Vol. 14, No. 4. (Persian).
- Ashuri, M. & et. al. (2013). "Comparison of quality of life, social security and psychological well-being in female heads of the household and non-head of the household women", *Zanjan Police Knowledge Quarterly*, fourth year, No. 11, summer 2013, Pp. 1-12. (Persian).
- Barati, N.; Yazdan Panah Shahabadi, M. R. (2019). "Investigating the relationship between the concept of social capital and the quality of life in an urban environment", *Jameh Pozhuhi Cultural Quarterly*, Vol. 2, No. 3. (Persian).
- Chen, S., Cerin, E., Stimson, R., Lai, P. (2006). "An Objective Measure to Assessing Urban Quality, of Life based on Land Use Characteristics", *Procedia Environmental Sciences*, Pp 55- 63.
- Coyne, G. (2003). "An Investigation of Coping Skills and Quality of Life Among Single Sole Supporting Mothers", *International Journal of Anthropology*, 18(3), 127-138.
- Farhadian F., & et. al. (2015). Comparing the psychological and physical quality of female heads of households with non-headed women, the second international conference on psychology, educational sciences and lifestyle, Torbat Heydarieh University. (Persian).
- Hamdan, H., F. Yusof, and M. A. Marzukhi (2014). "Social Capital and Quality of Life in Urban Neighborhoods High Density Housing", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, no.
- Hekhritian, M. (2015). "Social factors affecting the quality of life of women in Isfahan city", *Journal of Social Development Studies of Iran*, 6th year, 2nd period, pages: 82-91. (Persian).
- Iman, M. T.; Jahangiri Heydari, S. (2020). "A study of the effect of social capital on the quality of urban life of the citizens of the 14th district of Isfahan city", *urban sociological studies*, Vol. 10, No. 36. (Persian).
- Jamali, M., & et. al. (2013). "Comparing the psychological well-being of women who are heads of the family with women who have

a head”, *Women in Development and Politics*, No. 43, Vol. 11. (Persian).

Kakavand, Y. (2015). Investigating the social and cultural factors related to the quality of life among the elderly in Kermanshah city with emphasis on different aspects of social support, doctoral thesis, Islamic Azad University of Tehran. (Persian).

Koze Gerkalji, M. & et. al. (2019). “An analysis of the relationship between social capital and the quality of urban life”, *Quarterly Journal of Geography and Environmental Studies*, year 8, No. 29. (Persian).

Loghman, M. & et. al. (2020). “Investigating the mutual influence of social capital components on the quality of life in urban neighborhoods using structural equation method”, *Iranian Architectural Studies Quarterly*, No. 15. (Persian).

Moharrami, S. & et. al. (2013). “Sociological study of the quality of life of the heads of households in Zanzan city”, *Quarterly Journal of Cultural Society*, Vol. 7, No. 2. (Persian).

Naqsh Click International Company (2019). Report on the assessment of the neighborhood situation: Facilitation and local development office of Paghela, Harsin city.

Navabakhsh, M.; Sanavi, N. (2014). “Investigating the relationship between social capital and quality of life”, *specialized quarterly journal of social sciences*, Islamic Azad University, Shuster branch, year 8, No. two. (Persian).

Nilsson, J., Rana, A. M., & Kabir, Z. N. (2006). “Social capital and quality of life in old age: results from a cross-sectional study in rural Bangladesh”, *Journal of aging and Health*, 18(3), 419-434.

Qadri, A.; Taqvi, N. (2015). “The relationship between social capital and the quality of life of Saqqez citizens”, *Sociological Studies*, 5th year, No. 19. (Persian).

Sharifian, A., Fatut, H. (2011). Examining the relationship between social capital and quality of life (a case study of Shiraz University students). (Persian).

Shebani, M.; Zare, H. (2019). “Meta-analysis of studies of female heads of household in Iran”, *Sociological Studies: Autumn and Winter*, No. 55. (Persian).

Tatina Beldaji, L. & et. al. (2010). "Quality of life of women heads of households covered by the country's welfare organization and women working in services", social welfare research quarterly, Vol. 11, No. 40. (Persian).

Van ha, N. & et. al. (2004). "The contribution of social capital to household welfare in paper- recycling craft village in Vietnam", Journal of environmental and development, Vol. 13, No. 4, pp 371-339.

Visani, Y. & et. al. (2013). The relationship between the quality of life of women heads of the household and their socio-economic status, Social Work Quarterly. (Persian).

Ward, M., McGarrigle, C. A., Carey, D., & Kenny, R. A. (2020). "Social Capital and Quality of Life among Urban and Rural Older Adults, Quantitative Findings from the Irish Longitudinal Study on Ageing", Applied Research in Quality of Life, 1-17.

Yaojun, L. & et. al. (2005). "Social capital and social trust in Britain", European sociological Review. Vol. 21. No. 2, pp. 109-123.

Studying the Effect of Social Capital on the Quality of Life of Female Heads of Households and Ordinary Women

Khadijeh Babaei¹, Ali Roshanaei (Ph.D)², Hasan Jamali Ashtiani (Ph.D)³

DOI: 10.22055/QJSD.2024.42721.2770

Abstract:

The current research is a descriptive and comparative study with an applied purpose. The overall aim of the research is to investigate the impact of social capital on the quality of life of female heads of households and ordinary women in Hersin city and providing basic solutions according to the results of the research For use in many involved organizations, policy makers and planners in the support and social fields which is studied in the area of the situation of vulnerable groups, especially women heads of households. The theoretical framework of the research was designed and organized based on the views of experts such as: Putnam, France, Bond and Koerner. Survey research method and data collection tool is a questionnaire (Quality of Life France 1996 and "researcher-made" questions). Statistical analyzes were performed using SPSS software in two parts: descriptive (tables, various graphs, relative and cumulative percentages, frequencies, mean and standard deviation) and inferential (two-group independent t-test techniques and structural equation modeling). The statistical population included all married women as well as female heads of households in Hersin during the research period, and 380 people were selected based on cluster and random sampling. The results of the multivariate analysis of variance on the dimensions related to the quality of life (physical dimension, psychological dimension, social dimension) in two groups of female heads of the household and ordinary women show which in terms of physical dimension ($F=452.24$, $Sig=0.000$), psychological dimension ($F=530.31$, $Sig=0.000$), social dimension ($F=513.05$, $Sig=0.000$) significant difference between quality The life of these two groups exists. Also, the findings of the research indicate a significant difference between the amount of social capital, the family status of female heads of the household and ordinary women.

Key Concepts: *Quality of Life, Family Situation, Social Capital, Female Heads of Household, Ordinary Women*

¹ PhD student, Department of Sociology, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran, khadije.babai@yahoo.com

² Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran (Corresponding Author), roshanaei@aiau.ac.ir

³ Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran, hoseinjamali5151@yahoo.com

